

Kulturværdiudvalgets Beretning for 1997

Indholdsfortegnelse

- [Resumé:](#)
- [Udvalgets arbejde i beretningsåret](#)
- [Forhåndsgennemgangen](#)
- [Individuelle ansøgninger](#)
- [EU-forordningen om udførsel af kulturgenstande](#)
- [Lov om tilbagelevering af kulturgoder, som ulovligt er fjernet fra et EU-medlemslands område](#)
- [Proceduren for behandling af forbehold i henhold til lovens § 2 stk. 4 på auktioner](#)
- [Ejeranonymitet for kulturgenstande i privat eje, der er belagt med udførselsforbud](#)
- [Forsøger Kulturværdiudvalget at undgå at betale markedsprisen ? Om prisfastsættelsen ved individuelle ansøgninger fra private ejere](#)
- [Kulturværdiudvalgets sekretariatsbetjening](#)
- [UDVALGETS ERHVERVELSER](#)
- [Nodesamlingen på Ålholm Slot](#)
- [Mohelbog fra 1756](#)
- [C.W.Eckersberg: Prospekt af egnen ved Liselund på Møen. 1809](#)
- [Karel van Mander: Aron som ypperstepræst \(1635-40\)](#)
- [To slagscene-malerier i Bourgignons stil fra det 17. århundrede.](#)
- [SÆRLIGE SAGER](#)
- [Chatol af Mathias Ortmann](#)
- [Nicolas-Henri Jardins skildring af brylluppet mellem Christian VII og Caroline Mathilde i Riddersalen på Christiansborg Slot den 7. november 1766](#)
- [Regnskab for 1997.](#)

Resumé:

Kulturværdiudvalget har i 1997 afholdt 7 møder, heraf 2 ekstraordinære.

Udvalget har forhåndsgennemgået 63 kataloger omfattende 85.603 katalognumre over antikviteter, malerier, bøger, breve, manuskripter m.m. og behandlet 125 individuelle ansøgninger. Udvalget har endvidere behandlet 32 ansøgninger om tilladelse til udførelse iflg. EU-forordningen nr. 3911 af 9. december 1992.

Udvalget har i 1997 erhvervet 4 enkelte kulturgenstande og en samling, i alt 5 genstande/sager

[Til toppen](#)

Udvalgets arbejde i beretningsåret

Forhåndsgennemgangen

En betydelig del af udvalgets arbejde har som tidligere været forhåndsgennemgangen af

auktionskataloger. Der er truffet aftale med 6 auktionshuse om forhåndsgennemgang, en procedure, der i praksis tillige udføres for enkelte andre auktionshuse og bogantikvarier uden formel aftale. Arbejdet foretages af udvalgets medlemmer og deres institutioner, Det kongelige Bibliotek, Nationalmuseet, Rigsarkivet, Statens Museum for Kunst og Statens Museumsnævn, samt de tilknyttede netværksinstitutioner: Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot, Kunstakademiets Bibliotek, Kunstindustrimuseet, Musikhistorisk Museum, Rosenborgsamlingen og Tøjhusmuseet, i 1996 er Danmarks Natur- og Lægevidenskabelige Bibliotek kommet til som netværksinstitution.

Fremgangsmåden i forbindelse med forhåndsgennemgangen er fastlagt i bekendtgørelsens § 9 og går ud på, at udvalget før auktionen foretager en foreløbig gennemgang af kataloget og eventuelt en besigtigelse af visse genstande. Udvalgets forbehold angiver de genstande og værker, der kræves forelagt udvalget, før tilladelse til udførsel kan gives. Hvis en ansøgning om udførselstilladelse afslås, skal Kulturværdiudvalget i medfør af lovens § 11 fremsætte et købstilbud, der svarer tilammerslagsprisen med tillæg af auktionsomkostninger og svarende til købers nettokøbspris. Forhåndsgennemgangen kan desuden bevirke, at udvalget indstiller til Kulturministeren at træffe beslutning i henhold til lovens dispensationsbestemmelser, jfr. § 2, stk.4. Katalognumre, for hvilke der ikke tages forbehold, kan omvendt frit udføres efter auktionen.

I forbindelse med forhåndsgennemgangen har Kulturværdiudvalget taget forbehold overfor 10 genstande og kunstværker. Af disse blev opretholdt, erhvervet og overdraget til varig placering i Danmark: et maleri af Karel van Mander, 2 samhørende slgscene-malerier og et maleri af C.W. Eckersberg. Af de øvrige genstande blev 3 erhvervt af danske købere: 1 bispebolle, 1 selvportræt af vilhelm Hammershøi og 1 rytterscene af en ukendt maler. 2 forbehold blev ikke opretholdt pga. genstandens tilstand og de på auktionen opnåede hammerlagspriser. Forhandlingerne om overtagelse af 2 kulturgenstande var endnu ikke afsluttet ved årsskiftet.

[Til toppen](#)

Individuelle ansøgninger

Det fremgår af lovens § 11, at Kulturværdiudvalget skal fremsætte et tilbud om erhvervelse af genstanden til markedsprisen, såfremt en ansøgning om udførselstilladelse afslås. Genstandens værdi fastsættes efter råd fra særligt sagkyndige. Som rådgivere for Udvalget er udpeget Foreningen af Auktionsledere i Danmark, Dansk Antikvitethandler Union, Den Danske Antikvarboghandlerforening og Kunst- og Antikvitethandlerringen.

Udvalget har i 1997 modtaget 125 ansøgninger om individuelle udførselstilladelser af kulturgenstande og har i 4 tilfælde nægtet udførselstilladelse og erhvervet genstandene, som er overdraget danske samlinger: en nodesamling fra Ålholm Slot og en såkaldt Mohel-bog. En udenlandsk køber har valgt at lade Carl Blochs portræt (1869) af H.C.Andersen forblive i Danmark, og forhandlingerne om erhvervelsen af endnu et maleri er endnu ikke afsluttet.

[Til toppen](#)

EU-forordningen om udførsel af kulturgenstande

Efter etableringen af det indre marked, hvor grænsekontrol som hovedregel bortfalder mellem

EU-landene, er det dog besluttet, at de enkelte EU-landes nationale kulturbeskyttelsesregler fortsat er gældende. Etableringen af et indre marked har således intet ændret ved den danske kulturværdilov eller den praksis, der er gældende for loven. Det er fortsat denne lov, der regulerer, hvornår og under hvilke betingelser der kan nedlægges forbud mod udførsel fra Danmark af kulturgenstande til såvel EU-lande som lande udenfor EU. For at styrke de nationale beskyttelsesinteresser er der tillige skabt et fælles regelsæt, der skal hindre ulovlig udførsel af kulturgenstande ud over EUs fælles toldgrænser, der i henhold til Rådets Forordning nr. 3911 af 9. december 1992 trådte i kraft 1. april 1993. De nye regler om udførsel til lande uden for EU betyder, at der ved udførsel af bestemte kulturgenstande skal foreligge en udførselstilladelse, og at der i disse tilfælde skal anvendes en særlig europæisk ansøgningsformular. Ligesom det er det danske Kulturværdiudvalg, der administrerer den danske lov, er det nu også Udvalget, der administrerer det fælles EU-regelsæt for det danske område. Ansøgninger om udførsel af kulturgenstande til tredielande skal således også fremsendes til Kulturværdiudvalget, der i hvert enkelt tilfælde træffer beslutning om udførselstilladelse. Der er visse forskelle i de to regelsæt med henblik på kategorier og værdigrænser, og ordningen indebærer, at der også skal søges om udførselstilladelse i en række tilfælde, hvor en tilladelse ikke er nødvendig efter den danske kulturværdilov. Kulturministeriet har i den forbindelse udsendt en vejledning, der bl.a. præciserer de områder, der er dækket af den nye ordning. Kulturværdiudvalget har i 1997 modtaget 32 ansøgninger om udførsel af 64 enkeltværker og 4 samlinger i henhold til EU-forordningen. I 30 tilfælde drejede det sig om ansøgninger fra museer, der ønskede en midlertidig udførsel til udstillinger i udlandet. I 2 tilfælde ansøgte man om definitive udførselstilladelser.

[Til toppen](#)

Lov om tilbagelevering af kulturgoder, som ulovligt er fjernet fra et EU-medlemslands område

Gennem Lov nr. 1104 af 22. december 1993 "om tilbagelevering af kulturgoder, som ulovligt er fjernet fra et EU-medlemslands område" gjordes Rådets direktiv af 15. marts 1993 (93/7/EØF) til dansk lov. Gennem en lovændring ved lov nr. 422 af 10. juni 1997 foretoges nogle tekniske ændringer indeholdt i et EF-direktiv (96/100/EF) og i Rådets forordning (EF) nr. 2469/96 af 16. december 1996.

Baggrunden for disse ændringer er en forskellig opfattelse i EU-medlemslandene af placeringen og dermed af værdigrænserne for kunstgenstandskategorierne akvareller, gouacher og pasteller, der er omfattet af Rådets direktiv fra 1993 og forordning nr. 3911/92/EØF af 9. december 1992. Spørgsmålet er, om disse kategorier skal betragtes som malerier eller tegninger, hvorved den værditærskel, der er afgørende for administrationen af udførselstilladelser, varierer fra 150.000 ECU (DKR. 1.134.000) til 15.000 ECU (DKR. 113.400). Denne situation ville kunne føre til, at disse kategorier behandles meget forskelligt inden for det indre marked, alt efter hvilken medlemsstat de befinder sig i. De er derfor blevet udskilt som en ny særskilt kategori med en fastsat værditærskel på 30.000 ECU (DKR. 226.800).

Samtidig er der indført hjemmel til bødestraf for overtrædelse af bestemmelser i EU-forskrifterne.

[Til toppen](#)

Proceduren for behandling af forbehold i henhold til lovens § 2 stk. 4 på auktioner

I henhold til lovens § 5 er det alene Kulturværdiudvalgets kompetence at meddele udførselstilladelse for genstande, der falder ind under loven. Imidlertid kan Udvalget tillige i medfør af § 2 stk. 4 stille forslag til kulturministeren om, at denne beslutter, når særlige omstændigheder taler derfor, at loven anvendes på kulturgenstande, der ikke er omfattet af loven. Det vil i praksis hovedsagelig sige genstande, der ikke opfylder lovens nedre værdigrænse på 100.000 kr. (30.000 for fotografier) i handel og vandel eller er yngre end 100 år.

Proceduren for indhentning af disse dispensationer fra kulturministeren i § 2 stk. 4-sager på auktioner har hidtil været praktiseret således, at Udvalget ikke bare, som loven foreskriver ved nedlæggelse af endeligt forbud, men også for meddelelse til auktionsledere af foreløbigt forbehold i henhold til bekendtgørelsens § 9 stk. 2, har indhentet kulturministerens beslutning på forhånd forud for en auktion. Denne procedure har vist sig uhensigtsmæssig, idet det ikke altid er muligt at få forhåndsbeslutningen igennem på grund af den korte tidsfrist, auktionshusene ofte levner udvalget til at overveje sagen, træffe en konkret beslutning, fremsende en begrundet indstilling og få ministerens accept inden auktionen. Imidlertid er det ikke et krav i henhold til bekendtgørelsen, at Udvalget skal have ministerens accept af et forbehold, der i følge sagens natur blot udløser den retsvirkning for den nye ejer af den pågældende kulturgenstand, at denne skal søge om en udførselstilladelse, hvis han ønsker genstanden udført. Beslutter Udvalget efterfølgende i henhold til den standardpraksis, der gælder i alle andre sager, der automatisk falder ind under loven, at nedlægge udførselsforbud, skal det naturligvis indhente kulturministerens accept.

Udvalget har derfor d. 9. juni 1997 besluttet, at det herefter i forbindelse med forhåndsgennemgangen af auktionskataloger i henhold til bekendtgørelsens § 9 vil kunne tage forbehold for genstande, der falder uden for lovens hovedafgrænsninger, hvilket modsætningsvis vil sige under § 2 stk. 4, og ved salg til udlandet eller til ejere, der ønsker dem udført, kræve forelagt en ansøgning herom i henhold til sædvanlig praksis.

[Til toppen](#)

Ejeranonymitet for kulturgenstande i privat eje, der er belagt med udførselsforbud

Når Kulturværdiudvalget nedlægger udførselsforbud for en kulturgenstand, fremsætter det samtidig i henhold til lovens § 11 et tilbud om overtagelse af denne til en pris, som kan opnås ved salg på det frie marked. I langt de fleste tilfælde accepterer ejeren tilbuddet, og Kulturværdiudvalget overtager genstanden. I et stigende antal tilfælde afslår den nye ejer tilbuddet, og retsvirkningen af udførselsforbuddet er derefter, at ejeren ikke kan udføre genstanden, heller ikke i tilfælde af, at vedkommende er udlænding. Udførselsforbuddet følger endvidere genstanden i al fremtid, d.v.s. også ved senere ejerskifte i henhold til lovens § 3. Kulturværdiudvalgets overtagelsestilbud står derimod kun ved magt i tre måneder.

Ifølge lovens § 3 stk. 2 kan en udførselstilladelse kun søges af genstandens ejer, i bekendtgørelsens § 6 stk. 2 dog modificeret til "eller af den, som af ejeren bemyndiges dertil". Et stigende antal, især udenlandske, ejere ønsker ikke at oplyse deres identitet over for Kulturværdiudvalget, men ønsker at forblive anonyme. I stedet ønskes formidlingen af

bestemmelsen om forbuddets retsvirkning i lovens § 3, stk. 4 og bekendtgørelsens § 6, stk. 5, jfr. § 9, stk. 2 at skulle ske indirekte gennem den auktionarius eller anden person, som ejeren har bemyndiget til at søge om udførselstilladelse.

Det følger imidlertid af lovens § 3, stk.4, at Kulturværdisudvalget har krav på at kende ejerens identitet, idet det er Udvalgets pligt at sikre sig og efterfølgende kunne dokumentere, at retsvirkningen er oplyst over for en ejer af genstande, for hvilke der nedlægges udførselsforbud, og at denne retsvirkning også gælder for ny ejer ved ejerskifte, hvilket den hidtidige ejer har pligt til at meddele Kulturværdisudvalget, jvf. lovens § 3-4.

Kulturværdisudvalget kan ikke acceptere, at formidling af udførselsforbuddets retsvirkning sker indirekte gennem en mellemmand til en anonym ejer, selvom man i sådanne tilfælde må man gå ud fra, at mellemmanden er juridisk ansvarlig for, at ejeren har modtaget og forstået retsvirkningen, også i tilfælde, hvor ejeren eventuelt senere skulle benægte kendskab hertil. Men ansvaret vil uden tvivl blive forflygtiget, hvis genstanden skifter ejer, hvilket den oprindelige mellemmand ikke behøver at være vidende om, hvorved Kulturværdisudvalgets kendskab til genstandens fortsatte tilstedeværelse i landet tillige let bliver illusorisk. I en eventuel retssag om påstået ulovlig udførelse vil Kulturværdisudvalget utvivlsomt have bevisbyrden for, at den nye ejer ikke var i god tro, når det drejer sig om kendskabet til retsvirkningen af forbuddet.

På denne baggrund er det et ufravigeligt krav fra Udvalgets side, at ejerens identitet og adresse oplyses over for udvalget, hvis udførselstilladelsen søges af en, "som af ejeren bemyndiges dertil". Der ses ikke hjemmel for ejeren til at nægte dette. Oplysninger om ejeridentitet er naturligvis fortrolige i forhold til trediepart.

[Til toppen](#)

Forsøger Kulturværdisudvalget at undgå at betale markedsprisen ? Om prisfastsættelsen ved individuelle ansøgninger fra private ejere

I afsnittet "Status efter 10 år" i Udvalgets årsberetning for 1996 redegjordes for problemerne omkring prisfastsættelsen af en genstand, for hvilke der nedlægges udførselsforbud og fremsættes overtagelsestilbud i henhold til lovens § 11 efter individuel ansøgning om udførselstilladelse fra en privat ejer, d.v.s. uden at der gennem markedet er fremkommet en indiskutabel pris som f.eks. gennem et auktionsbud.

Disse problemer blev aktualiseret i en sag i beretningsåret, hvor udvalget følte sig nødsaget til at udtrykke kritik af et kendt og respekteret auktionsfirma for både dettes håndtering af en ansøgning og efterfølgende anklager imod Udvalget. Sagen rummer en række principielle og konkrete aspekter af interesse for alle private ejere af kulturgenstande i Danmark, der agter at søge om udførselstilladelse, hvorfor den her skal omtales udførligere end sædvanligt i Udvalgets årsberetninger. Det drejer sig dels om arten, omfanget og kvaliteten af de oplysninger, der gives i ansøgningen, dels om værdiansættelsen, herunder fremkomsten af uvildige vurderinger, og endelig om forskelle i prisdannelsen på det danske og det internationale marked. Konkret blev Udvalget anklaget for bl.a. at benytte sig af en inhabil vurderingsmand og for at "forsøge at undgå at betale markedsprisen".

I medfør af lovens § 6 skal en ansøgning "indeholde en udførlig beskrivelse af genstanden og dens oprindelse samt ledsages af en værdiansættelse og af et fotografi i 2 eksemplarer. ... Genstanden skal efter anmodning kunne besigtiges." Værdiansættelsen skal, jvf.

bekendtgørelsens § 6, stk. 2, litra 2, være "foretaget af særligt sagkyndige på området". Hvis værdiansættelsen i forbindelse med fremsættelse af tilbud om erhvervelse giver anledning til tvivl, rådfører udvalget sig med særligt sagkyndige, der er udpeget af en brancheorganisation, f.eks. Foreningen af Auktionsledere i Danmark.

Udvalget modtager i et stigende antal tilfælde ansøgninger, hvori der hverken i rimeligt eller tilstrækkeligt omfang er gjort rede for sagen, herunder for proveniensforholdene for den genstand, hvortil der søges udførselstilladelse. Det er imidlertid ikke Udvalgets opgave at foranstalte større undersøgelser som grundlag for sine vurderinger, og en lemfædig ansøgning vanskeliggør derfor i høj grad Udvalgets sagsbehandling og afgørelsesgrundlag, helt bortset fra, at den forsinker sagen, ofte til ejerens store fortrydelse.

Den værdiansættelse, der skal medfølge, bygger ifølge forholdets natur sædvanligvis ikke på fastsættelse af en markedspris gennem auktion eller anden form for gyldigt salg. Ikke desto mindre fremtræder den ofte uden angivelse af nogen form for konkret eller komparativ begrundelse og repræsenterer således et uargumenteret skøn. Derfor må Kulturværdiudvalget fremsætte et overtagelsestilbud "efter råd fra særligt sagkyndige", jvf. lovens § 11, og Udvalgets praksis er at få foretaget en (eller flere) af ejer og ejers auktionsfirma uafhængig vurdering af genstanden. Det vil sædvanligvis være formanden for den relevante brancheorganisation, der af Udvalget anmodes om at foretage denne vurdering.

Unødig opstår, når ejeren eller ejerens repræsentant - hvilket er sket i nogle tilfælde navnlig igennem de senere år - gør forsøg på at anfægte enten Udvalgets procedure for at indhente uvildige vurderinger, de vurderingssagkyndiges habilitet, eller de afgivne vurderinger som sådan, når de er afgivet. Hertil er at sige, at loven forudsætter den angivne procedure, og Udvalget administrerer loven så godt, som det nu kan lade sig gøre med de branchevilkår, der er i Danmark. Det er således ikke en inhabilitetsgrund, at formanden for den relevante brancheorganisation selv er aktiv i branchen, heller ikke selvom vedkommende derved måtte have kendskab til sagen. Det er derfor misvisende at angribe eller kritisere Udvalget for indhentning af ex officio-vurderinger, som er forudsat i loven, med mindre der er tale om klare inhabilitetsproblemer i henhold til sædvanlig dansk retsopfattelse heraf.

Udvalget har endvidere i flere tilfælde været udsat for, at ejerens repræsentant og vurderingsmand under selve Udvalgets sagsbehandling intervenserer og uden væsentlig begrundelse ændrer vurderingen, naturligvis altid i opadgående retning. I den konkrete sag angav auktionsfirmaet uden varsel næsten en tredobling af den oprindelige vurdering. Hermed giver ejeren om nogen anledning til tvivl om værdifastsættelsen, og alene dette forhold gør uden videre diskussion indhentning af uvildige vurderinger påkrævet set med Udvalgets øjne. Det turde være en selvfølge, at sælger ønsker at få den højst mulige salgspris, men det er ligeledes en selvfølge, at Kulturværdiudvalget i en sådan sag ikke uden videre accepterer en prisfastsættelse, der fremkommer på denne måde.

I den konkrete sag gjorde sig endelig det forhold gældende, at såvel Udvalgets vurderingsmand som Udvalget var enig i den vurdering, at genstanden formentlig ville kunne opnå forskellig salgspris, alt efter hvor den sattes til auktion. Udvalget tilbød da middelværdien i firmaets først afgivne vurdering, der var baseret på dets ønske om at udføre genstanden til salg på auktion i udlandet, selvom vurderingsprisen af bl.a. Udvalgets vurderingsmand vurderedes til at ligge lavere end vurderingsprisen ved salg på det danske marked. Den førstnævnte vurdering kan, således som retsforholdene om udførsel af kulturværdier er, imidlertid som bekendt ikke efterprøves med den retsvirkning for ejeren, at en genstand i givet fald bevares i Danmark. Den anden kan umiddelbart efterprøves ved at

sætte genstande på auktion her i landet. Det var således i den konkrete sag helt misvisende at beskyldte Udvalget for at ville undgå at betale markedsprisen.

I sin afsluttende skrivelse til auktionsfirmaet anførte Udvalget til sidst: "For god ordens skyld skal Udvalget understrege, at det forvalter danske offentlige midler på en sådan måde, at offentligheden ved overtagelse af nationale kulturværdier, der ikke må forlade landet, naturligvis alene betaler den markedspris, der kan opnås i fri handel og vandel, uden at det forhold, at der eventuelt kan blive nedlagt udførselsforbud, i sig selv skal påvirke prisen i opadgående retning. En højere markedspris på det danske marked kan af ejeren uden videre efterprøves, og vi finder det højst besynderligt, at genstanden med de vurderinger, der - efter det for Udvalget senere oplyste - er foretaget, skal sendes til udlandet, hvor prisen efter de sagkyndiges oprindelige vurdering vil ligge betydeligt lavere."

Kulturværdiudvalget har i skrivende stund ikke modtaget svar på den fremsatte kritik.

[Til toppen](#)

Kulturværdiudvalgets sekretariatsbetjening

Udvalget gjorde som nævnt i beretningen for 1996 status over sit arbejde igennem 10 år og analyserede i den forbindelse også sin sekretariatsfunktion og -betjening, der igennem alle året har været placeret på Statens Museum for Kunst. Bevillingen hertil blev fastlagt af Kulturministeriet i skrivelse af 22.3. 1988 og er ikke siden blevet reguleret. På denne baggrund anmodede Udvalget ministeriet om at få bevillingen opjusteret, således at den dækkede det faktiske ressourceforbrug i forbindelse med den stigende arbejdsbyrde for Udvalget. Kulturministeriet har i beretningsåret accepteret Udvalgets ønske om en bevillingsforøgelse til 1/2 årsværk, der er indarbejdet i ministeriets resultatkontrakt med Statens Museum for Kunst af 19. december 1997.

[Til toppen](#)

UDVALGETS ERHVERVELSER

Nodesamlingen på Ålholm Slot

I sensommeren 1991 fandt en dansk musikforsker en hidtil ukendt nodesamling af betydelig størrelse i godsarkivet på Ålholm Slot på Lolland, der siden 1726 har været i familien Raben-Levetzaus besiddelse. Samlingen består af ca. 225 musikværker, ca. 150 trykte og ca. 75 håndskrevne (manuskripter), alle fra 1700-tallet. Samlingen stammer fra Otto Ludvig Raben (1730-91), fra 1750 greve af "Christiansholm", d.v.s. Ålholm og det nærliggende Bramsløkke.

I årene 1750-54 var den unge grev Raben på dannelsesrejse til Paris, hvor han færdedes ved Ludvig XV's hof og gik i teatret, til ballet, opera og offentlige og private koncerter. Han var en passioneret fløjtespiller. Han lærte at spille hos fem lærere i København og Paris, heriblandt Frankrigs berømteste fløjtevirtuos Michel Blavet (1700-68). Fra 1757 til 1768 flyttede han og hustruen hver vinter til København for at deltage i selskabs- og musiklivet omkring hoffet. Fra 1756 spillede han desuden selv med ved de halvoffentlige koncerter i "Det musikalske Selskab" i Rådhusstræde i København. I perioden 1755-65 nævner Raben i sin utrykte dagbog et betydeligt antal koncerter, som faderen afholdt på Bramsløkke, i København og endda i Hamburg. Raben afholdt også selv koncerter på Ålholm. Raben

omtaler under sommerbesøg hos hustruens familie i Holsten koncerter og anden privat musikudøvelse på slotte og herregårde som Gottorp, Altenhof, Helmsdorf, Seedorf og Neversdorf. Han dyrkede også sin musikinteresse hos velstående købmænd og embedsmænd på Lolland-Falster.

Blandt de ca. 75 håndskrevne musikværker i nodesamlingen finder man 12 fløjtekoncerter af Antonio Vivaldi (1678-1741), Johan Adolph Scheibe (1708-76), Johann Adolph Hasse (1699-1783), Johan Agrell (1701-65), Johann Joachim Quantz (1697-1773) m.fl., 23 kvartetter af Karl Joseph Toeschi (1731-88) og Ignaz Pleyel (1757-1831), 17 triosonater af Nicolo Jomelli (1714-74), Christoph Willibald Gluck (1714-87), Wenceslaus Joseph Spourmi, Fortunato Chelleri (1690-1757) m.fl., 1 violinkoncert og 12 violinduetter af Giovanni Battista Viotti (1755-1824), en klavernodebog med 73 småstykker samt en koraltbog og 7 bind med 2500 danse- og ariemelodier for solofløjte. Blandt de ca. 150 trykte kompositioner findes 5 violinkoncerter og 2 andre orkesterværker af Viotti, Maddalena Laura Syrmen (1735-ca.1800), J.B. Chevalier de St. Georges og Pleyel, en sekstet og 10 kvintetter af Pleyel, 30 strygekvartetter af Haydn og 11 af Pleyel, samt en hel del værker for et eller to instrumenter med eller uden continuo af Telemann, Pleyel, Blavet, Beethoven, Nardini m.fl. Kun et af disse ældre nodetryk befandt sig i forvejen i Det Kongelige Biblioteks Musikafdeling.

Hovedparten af nodesamlingen er fra Otto Ludvig Rabens tid, d.v.s. ca. 1750-90. En mindre del må være erhvervet af hans søn Frederik Christian Raben (1769-1838), der spillede violin, efter faderens død i 1791. Det fremgår af nummereringen, at håndskriftsamlingen må have været betydeligt større. Blandt håndskrifterne har 3 fløjtekoncerter af den danske hofkapelmester J.A. Scheibe og to af Agrell vist sig at være unica. Alt i alt afspejler nodesamlingen, at man på det lollandske grevskab har været godt ajour med den aktuelle musik i Europa. I bl.a. tidsskriftet *Fontes Artis Musicae* (bd. 41, 1994) har finderens arkivar Jens Henrik Koudal, Dansk Folkemindesamling, offentliggjort en præsentation og en værkfortegnelse på engelsk.

Det er et åbent spørgsmål, hvor Ålholmsamlingen har været brugt. Nodesamlingen har formentlig haft tilknytning til musiklivet i både København og Holsten. Fra Danmark kendes i øvrigt kun to andre, bevarede samlinger fra 1700-tallet, der kan sammenlignes med Ålholmsamlingen, nemlig kammerherre W.H.R.R. Gieddes store samling af fløjtemusik i Det Kongelige Bibliotek og baron Frederik Juels nodesamling på Valdemar Slot, der dog primært indeholder vokalmusik. Dansk musik har som bekendt hidtil været fattig på ældre nodekilder, og bl.a. derfor er dette fund enestående i nyere dansk musikhistorie og af stor betydning for udforskningen af dansk musikliv i både København og i herregårdskulturen i det 18. århundrede. Dets værdi ligger - ud over de nyopdagede unica - ikke mindst i helheden som samling betragtet.

I sommeren 1995 henvendte den daværende ejer sig til Kulturværdisudvalget med forespørgsel om, der kunne gives udførselstilladelse med henblik på salg af nodesamlingen i udlandet. Ud fra det kendskab, Kulturværdisudvalget gennem ovennævnte havde til samlingen, fandt man, at der både af videnskabelige og kulturelle grunde var tale om en betydelig national kulturværdi, der som helhed faldt ind under lovens bestemmelser og nedlagde derfor udførselsforbud. Kulturværdisudvalget anmodede dernæst efter aftale med ejeren musikantikvar, dr. phil. h.c. Dan Fog om at foretage en vurdering af samlingens værdi og fremsatte på baggrund heraf i foråret 1996 et overtagelsestilbud. I forbindelse med vurderingsmandens gennemgang af samlingen konstateredes imidlertid en del mangler i forhold til den fortegnelse, der blev udarbejdet efter fundet i 1991, herunder flere unica. En del af disse blev efterfølgende fundet forskellige steder, men på tidspunktet for

Kulturværdiudvalgets fremsættelse af overtagelsestilbuddet manglede stadig 6 numre, hvoraf senere 3 er identificeret, men ikke overdraget Kulturværdiudvalget, men det er meddelt ejeren, at Udvalget betragter disse som en integreret del af samlingen, som ikke må udføres. I februar 1997 accepterede ejeren Kulturværdiudvalgets overtagelsestilbud for den del af samlingen, Udvalget havde haft til vurdering.

Efterfølgende har Kulturværdiudvalget overdraget Ålholmsamlingen til Det Kongelige Bibliotek, hvor det er indgået i Musikafdelingen.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Mohelbog fra 1756

Udvalget afslog i foråret 1997 en ansøgning fra en privatmand om udførselstilladelse for et hebraisk håndskrift på pergament, en såkaldt Mohelbog fra 1756 indbundet i et samtidigt helskindsbind, og erhvervede i henhold til lovens § 11 efterfølgende håndskriftet, der blev overdraget til Det Kongelige Bibliotek, hvori det er indgået i Orientalisk og Judaistisk Afdeling.

En Mohelbog omhandler ceremonien i forbindelse med omskærelse af jødiske drengebørn på ottendedagen efter deres fødsel. Håndskriftet er skrevet af Uri Pheibush Segal, søn af Isak Eisik Segal, der er en af de mest betydningsfulde repræsentanter for den gruppe af centraleuropæiske jødiske kunstnere, der producerede, dekorerede og illuminerede manuskripter i det 18. århundrede. En særlig lokal kunstnerskole opstod i Hamburg-Altona, hvor Uri Segal var en af de vigtigste. Han var født i 1720 og flyttede inden 1755 til København, hvor han levede under navnet Philip Isak Levy indtil sin død i 1795. Hans berømteste værk er den såkaldte Københavner-Haggadah, skrevet i Hamburg-Altona 1739, der i dag befinder sig i Det Kongelige Bibliotek, og som i 1986 blev udsendt i en facsimile-udgave i Tel Aviv.

Hans Mohelbog har således altid været dansk ejet og altid befundet sig i Danmark. Det har tilhørt den jødiske menigheds skiftende mohalim, d.v.s. den person, der har foretaget omskærelser. Dette eksemplar er desuden enestående i den forstand, at det er den eneste eksisterende Mohelbog, der er skrevet i Danmark, og dens proveniens gennem mere end to århundreder er kendt. Hverken Det Kongelige Bibliotek eller Det Mosaiske Trossamfunds Bibliotek har i sine samlinger andre illuminerede Mohelbøger, der er skrevet i Danmark. Håndskriftet er tillige eet ud af meget få dansk-jødiske håndskrifter med sikker proveniens - kun tre andre kendes, og de befinder sig alle i udenlandsk eje.

Hebraisk håndskrifts- og illuminationskunst har to blomstringsperioder, det 12.-15. århundrede på Den Iberiske Halvø, i Provence og Italien, og det 18. århundrede i Central- og Nordeuropa. Danmark hører som det eneste nordiske land med til sidstnævnte renæssance. Segals håndskrift repræsenterer på karakteristisk vis Hamburg-Altona-Københavngruppen med hensyn til kodikologi, palæografi og ikonografi. Som den eneste af sin art fremstillet i København må denne Mohelbog endvidere siges at være af stor kulturhistorisk interesse for den jødiske menigheds historie i Danmark, idet den tillige i flere hundrede år har været benyttet i forbindelse med Brit Mila, d.v.s. omskærelse i den jødiske menighed.

På baggrund heraf fandt Udvalget, at der var tale om en national kulturværdi af ubestridelig betydning for dansk-jødisk kultur og historie. På grundlag af en noget ældre vurdering ved auktionsfirmaet Christie's i Amsterdam samt en af Udvalget indhentet vurdering ved

formanden for Den Danske Antikvarboghandlerforening fremsatte Udvalget et overtagelsestilbud, som ejeren accepterede.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

C.W.Eckersberg: Prospekt af egnen ved Liselund på Møen. 1809

På firmaet Bruun Rasmussen Kunstauktioner, nr. 627 blev som katalog nr. 20 solgt et maleri af C.W.Eckersberg: Prospekt af egnen ved Liselund på Møen. 1809, for en hammerslagspris på kr. 250.000. Maleriet indgik oprindeligt i en serie på 12 prospekter fra Møen, som Eckersberg udførte 1809-10 for kammerherre Christopher von Bülow. Det har været nedarvet i familien og blev sat på auktion af en efterkommer til kammerherren. Maleriet var særdeles velkendt på Statens Museum for Kunst, da det fra 1985 var deponeret på museet sammen med tre andre billeder fra serien, indtil ejeren i foråret 1996 ønskede at få dem tilbage. I denne periode havde museet konstant haft et eller flere af billederne udstillet. Malerierne fra Møen er vigtige eksempler på den unge Eckersbergs mere romantiske landskabskunst inden hans afrejse til Paris i 1810. De er ikke alle af lige høj kvalitet, men Prospekt af egnen ved Liselund på Møen er et af de absolut bedste, både hvad angår komposition og udførelse. Maleriet er således et af de allerførste, hvor Eckersberg for alvor viste sit kunstneriske talent. På denne baggrund nedlagde Kulturværdiudvalget udførselsforbud og overtog efterfølgende maleriet, der blev overdraget Statens Museum for Kunst.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Karel van Mander: Aron som ypperstepræst (1635-40)

Til Christian IVs fortjenester hører ubetinget, at han hidkaldte og beskæftigede en række fremragende hollandskfødte kunstnere som Abraham Wuchters og Karel van Mander. Deres mangeårige virke i Danmark, for van Manders vedkommende fra ankomsten 1623 og med kortere afbrydelser til hans død i København 1670, har givet dem en naturlig plads i dansk kunsthistorie og flere af deres værker hører afgjort til vore nationale klenodier. På firmaet Bruun Rasmussen Kunstauktioner, nr. 627 blev som katalog nr. 82 solgt Karel van Mander: Aron som ypperstepræst (1635-40) for en hammerslagspris på kr. 475.000. Det er uhyre sikkert og virtuost malet, især skal stofligheden i gengivelsen af klædedragten, karnationen, røgelseskaret og det store halssmykke fremhæves. Den dramatiske og kontrastrige lysbehandling og fascinationen af eksotiske dragter og etnografica vidner om van Manders tilknytning til Rembrandt-skolen og Utrecht-carravagisterne. Maleriet må afgjort betegnes som et af van Manders mest Rembrandt-inspirerede billeder. Modellen er formodentlig identisk med modellen til van Manders En gammel mands hoved. Allegori over synet (Statens Museum for Kunst), og Arons halssmykke med et profilportræt af en hjelmlædt herre er meget lig de smykkerekvisitter, van Mander benyttede i ovennævnte og i

maleriet Morian med turban og rustning. Den nære tilknytning til Rembrandtskolen er ikke på samme overbevisende måde til stede i de øvrige van Mander-værker i dansk eje. Billedet vil derfor i høj grad kunne højne kvaliteten og nuancere repræsentationen i danske samlinger ikke bare af van Mander, men af dansk maleri i 1600-tallet.

Billedets proveniens er også særdeles interessant. Det nævnes første gang i kgl. kunst-kammerforvalter Gerhard Morells fortegnelse 1756 over grev Adam Gottlob Moltkes malerisamling, men det har formodentlig været i Danmark siden van Manders beskæftigelse hos Christian IV, bl.a. findes der en samtidig værkstedskopi i Gaunøs malerisamling. Moltkes Malerisamling blev 1804 gjort offentlig tilgængelig, og især i Guldalderen fungerede den som en betydningsfuld studiesamling for de danske kunstnere. Moltkes Malerisamling var den fineste samling af ældre udenlandsk kunst ved siden af Den kgl Malerisamling. Maleriet har således været i ubrudt dansk eje i ca. 350 år. Udvalget nedlagde på denne baggrund udførselsforbud for maleriet, som blev erhvervet og overdraget til Statens Museum for Kunst.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

To slagscene-malerier i Bourignons stil fra det 17. århundrede.

I foråret 1997 udbød firmaet Bruun Rasmussen Kunstauktioner, nr. 633, katalog nr. 149 (to slagscenemalerier) og nr. 231 (et rytterbillede) til salg, som opgaves at stamme fra malerisamlingen på Ledreborg, og som på rammerne bar numre fra samlingen. Kun få billeder fra Ledreborgs malerisamling er ved arvegang udgået fra huset, resten er i behold og tilhører Ledreborg-fonden, hvorved den er sikret for fremtiden. I Danmark findes to sådanne betydelige privatsamlinger fra 1700-årene, og det skønnedes derfor af stor betydning, om disse malerier kunne vende tilbage. Der blev derfor nedlagt udførselsforbud for disses vedkommende.

De to malerier er pendants, flot malet i "Bourignons stil", det tredje er et rytterbillede, som svarer til og må være malet af samme maler, der i slutningen af 1600-årerne malede den serie af "Karouselbilleder", der i dag hænger på Rosenborg. Sidstnævnte blev erhvervet af dansk køber. Slagscene-malerierne blev erhvervet af en udenlandsk køber forammerslagspris kr. 77.000. Med støtte fra Ny Carlsbergfondet erhvervede udvalget disse billeder, som blev overdraget Ledreborg Samlingen, hvor de i dag igen hænger.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

SÆRLIGE SAGER

Chatol af Mathias Ortman

På firmaet Bruun Rasmussens Kunstauktioner, nr. 637, katalog nr.392 over "Flensborg Samlingen" i oktober 1997 blev et 1700-tals chatol, udført af snedkeren Mathias Ortmann (ca. 1698-1757), solgt til en køber i udlandet for kr. 1.800.000.

Ved et tidligere salg af chatollet på Bruun Rasmussens auktion i 1992 blev møblet solgt for 2.250.000 kr. til en udenlandsk køber. Kulturværdiudvalget fandt dengang principielt chatollet beskyttelsesværdigt, men havde ingen mulighed for at skabe økonomisk grundlag for en erhvervelse. Udvalget meddelte derfor en betinget udførselstilladelse, således at der ved senere salg af chatollet på normal vis skulle indhentes udførselstilladelse.

Ved en fornyet gennemgang af sagen i forbindelse med salget i 1997 besluttede Kulturværdiudvalget at frigive chatollet. Udvalget fandt fortsat, at chatollet principielt udgjorde en kulturværdisag, men at dets stærkt restaurerede tilstand havde forringet dets værdi. Udvalget støttede sin vurdering på en tidligere gennemført undersøgelse af chatollet, der påviste, at møblet i tidsrummet mellem 1980 og 1992 ulykkeligtvis havde gennemgået en meget hårdhændet restaurering. Bl.a. var samtlige overflader blevet afslebet og oppoleret i meget skæmmende grad.

[Til toppen](#)

Nicolas-Henri Jardins skildring af brylluppet mellem Christian VII og Caroline Mathilde i Riddersalen på Christiansborg Slot den 7. november 1766

Forlægget til J. G. Bradts berømte radering blev udbudt på firmaet Bruun Rasmussens Kunstauktioner nr. 634, 1997 katalog nr. 8 og erhvervet af en udenlandsk køber for en hammerslagspris på kr. 225.000.

Den usignede tegning er gengivet spejlvendt i raderingen. Tegningen er udstyret med en perspektivisk fejl, idet de cirkulære vinduer i hulkelen under loftet er tegnet i omvendt perspektiv, men fejlen er blevet rettet i Bradts radering.

Mens der aldrig har hersket tvivl om, at tegningen virkelig er forlægget for Bradts stik, er der blevet stillet spørgsmålstegn ved, om ophavsmanden virkelig er Jardin, under hvis navn den blev udbudt til salg. Stikkets betegnelse: "Jardin inv:" henviser sandsynligvis til rummets ophavsmand. Havde det været til forlæggets, havde der sandsynligvis stået "Jardin del(ineavit)", og den perspektiviske fejl i gengivelsen af de cirkulære vinduer kan næppe hidrøre fra en så skolet arkitekt som Jardin, og den kan heller ikke godt tilskrives Bradt, der ligeledes var uddannet arkitekt. Tegningen er således overvejende af dokumentarisk værdi; men da den blev udbudt som en tegning af Jardin, indbragte den en pris, som kun værker af høj kunstnerisk værdi normalt indbringer. I betragtning af, at tegningen først og fremmest havde dokumentarisk værdi, anså Kulturværdiudvalget denne pris for overdreven høj. Da tegningen ydermere ikke havde befundet sig længe nok i Danmark til at være omfattet af loven, renoncerede man på at bede ministeren om at stoppe udførslen.

[Til toppen](#)

Regnskab for 1997.

Den samlede bevilling, incl. fondstilskud og overførsel fra 1996 udgjorde i alt kr. 8.889.000. Udvalget har i beretningsåret afholdt udgifter på i alt kr. 8.346.900. Den uforbrugte del af

bevillingen, kr. 542.100 overføres til 1998. Kulturværdiudvalget, den 20. april 1998

[Til toppen](#)